

діяльності, індивідуалізації процесу навчання, контролі знань, їх систематизації, сприянні активному включенню у творчий процес, розвитку уяви та фантазії, збагаченні своїми знаннями. Застосування спеціально розроблених і адаптованих програм та ігор є засобом розвитку особистісної сфери дітей, мотиваційного компонента навчання. Також необхідна спеціальна підготовка вчителів-практиків до використання комп'ютерних технологій у системі корекційного навчання учнів з інтелектуальними порушеннями.

Перспектива дослідження. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в удосконаленні сучасних підходів до застосування комп'ютерних технологій для учнів з інтелектуальними порушеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Легкий О. Корекційні можливості застосування комп'ютера у спеціальній школі. *Дефектологія*. 2002. № 1. С. 36–39.
2. Миронова С. Використання комп'ютера у корекційному навчанні дітей з вадами інтелекту. *Дефектологія*. 2003. № 3. С. 41–45.
3. Перова М. Н. Методика преподавания математики в специальной (коррекционной) школе VIII вида : учеб. для вузов. 4-е изд., перераб. М. : Владос, 2001. 406 с.
4. Позакласна робота з математики у допоміжній школі : метод реком. / укл. О. М. Ляшенко. К. : ІСДО. 1994. 20 с.
5. Спеціальна методика викладання математики в допоміжній школі : курс лекцій. Частина 2 / упоряд. О. Гаврилов, О. Ляшенко, Н. Королько. К.-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2006. 432 с.

Удовиченко Світлана Віталіївна

Вчитель початкових класів

індивідуальної форми навчання

комунального закладу «Прилуцька спеціальна школа»

СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ В ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ

У статті здійснено аналіз робіт науковців із зазначеної наукової проблеми. Розкрито особливості пізнавальної активності у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Наголошено на значному впливі розвитку психічних процесів на пізнавальну активність. Охарактеризовано стан розвитку у таких дітей пам'яті, мислення, уваги, уяви та мовлення. Відзначається несформованість навичок навчальної діяльності, недорозвинення цілеспрямованої активності, а також труднощі у самотійному плануванні власної діяльності.

Ключові слова: пізнавальна активність, діти з порушеннями інтелектуального розвитку.

Udovychenko Svitlana Vitaliyivna

Primary school teacher

of individual form of education

communal institution «Pryluts'ka spetsial'na shkola»

THE SPECIFICS OF THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE ACTIVITY IN CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

The article analyzes the work of scientists on this scientific problem. Features of cognitive activity in children with intellectual disabilities are revealed. The significant influence of the development of mental processes on cognitive activity is emphasized. The state of development of memory, thinking, attention, imagination and speech in such children is described. There is a lack of skills of educational activities, underdevelopment of purposeful activity, as well as difficulties in independent planning of their own activities.

Keywords: cognitive activity, children with intellectual disabilities.

Постановка проблеми. Новітній етап реформування і модернізації спеціальної освіти в Україні характеризується поглибленим і всебічним дослідженням особливостей розвитку дітей із психофізичними порушеннями з метою створення максимально ефективних умов для успішної соціалізації у суспільство. Особливого значення набуває ця проблема для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку, адже серед усіх видів дитячих порушень психофізичного розвитку інтелектуальна недостатність найбільш поширена.

У дітей цієї категорії вченими виявлені якісні особливості розвитку пізнавальних процесів, відзначено, що у таких осіб яскраво проявляються порушення в пізнавальній сфері.

Актуальність. Науковці (В. Бондар, О. Гаврилушкіна, І. Єременко, Х. Замський, Л. Занкова, В. Синьов, О. Стребелева та інші) вважають, що в дітей із порушеннями інтелектуального розвитку відзначаються грубі зміни в умовно-рефлекторній діяльності, розбалансованість процесів збудження і гальмування, порушення взаємодії сигнальних систем, внаслідок чого у них виявляються відхилення в різних видах психічної діяльності, особливо в пізнавальній сфері. Недорозвинення психічної діяльності дитини з порушеннями інтелектуального розвитку знаходить своє відображення і в недостатності пізнавальної активності [3].

Н. Морозова відзначає, що недорозвинення пізнавальної сфери у дітей з порушенням інтелекту впливає на те, що вони менше, ніж їх нормо-типові однолітки, відчувають потребу в пізнанні [2].

Г. Сухарева так само вказує на те, що у дітей із порушеннями інтелектуального розвитку немає того характерного для дитини в нормі нестримного прагнення пізнати навколишній світ.

У таких дітей процес пізнання на всіх етапах свого розвитку має суттєві порушення. Це пов'язано з тим, що при інтелектуальній недостатності, страждає найперший щабель пізнання – сприйняття. На це вказують дослідження психологів К. Вересотської, А. Гуськова, В. Петрової, Ж. Шиф та інші [1].

У дослідженнях науковців (К. Вересоцького, Е. Євлахова, Е. Кудрявцева, М. Нудельман, Н. Стадненко, І. Соловійова) зазначено, що сприйняття дітей з порушеннями інтелекту характеризується низкою особливостей, а саме спостерігається сповільненість зорового сприйняття об'єктів, вузькість сприйняття. Простежується порушення цілісності, константності і не диференційованості сприйняття.

Мета статті полягає у висвітленні специфіки розвитку пізнавальної активності у дітей із порушеннями інтелекту.

Виклад основного матеріалу. Для розвитку пізнавальної активності необхідне активне функціонування всіх психічних процесів: мислення, пам'яті, уваги тощо.

Мислення у дітей з порушеннями інтелекту перебуває на низькому рівні. У них порушені мисленнєві процеси (аналіз, синтез, узагальнення). При аналізі предметів виділяються лише загальні риси. Через недосконалість аналізу утруднений і синтез. Характерною особливістю мислення школярів з порушеннями інтелекту є некритичність, неможливість самооцінки. Порушення критичності мислення є характерним недоліком мисленнєвої діяльності дітей із інтелектуальними порушеннями і виявляється в невмінні планувати свої дії, контролювати правильність їх виконання, виявляти допущені помилки тощо. Слабкість мислення заважає дітям із порушеннями інтелекту виділити істотне у матеріалі.

Пам'ять у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку є здебільшого механічною, вона характеризується повільністю та нетривалістю процесу запам'ятовування. Характерною особливістю дітей цієї категорії є невміння цілеспрямовано заучувати та пригадувати. Низка дослідників (Х. Замський, Б. Пінський, Ж. Шиф та інші) показали, що при відтворенні оповідань, учні

з порушеннями інтелектуального розвитку повторюють окремі слова, фрази із оповідань, проте не можуть відтворити своїми словами основний зміст твору.

Вчені характеризували пам'ять дітей з порушеннями інтелекту сповільненістю і неміцністю, швидкістю забування, неточністю відтворення, епізодичною забудливістю, поганим пригадуванням. Таким дітям потрібно значно більше часу на запам'ятовування нового матеріалу. Діти краще запам'ятовують зовнішні, випадкові ознаки; внутрішні логічні зв'язки усвідомлюються і запам'ятовуються вкрай важко. Пізніше, ніж у нормальних дітей, формується довільне запам'ятовування. Внаслідок нерозуміння логіки подій відтворення носить безсистемний, хаотичний характер. Найбільші труднощі викликає відтворення словесного матеріалу, тому що опосередкована смислова пам'ять малодоступна. Забування в цих дітей – це прояв виснаження і гальмування кори головного мозку. Найбільш нерозвиненим у них є логічне опосередковане запам'ятовування. Механічна пам'ять може бути збереженою або навіть добре сформованою.

Рівень розвитку уваги в учнів цієї категорії дуже низький. Основними видами уваги є мимовільна та довільна. Мимовільна позбавлена свідомого наміру бути уважним, тобто бути зосередженим на чомусь. Вона виникає сама по собі під впливом сильного подразника, зміни його інтенсивності, раптовості тощо. Тобто мимовільна увага виникає за безпосередньої дії зовнішніх об'єктів. Довільна увага свідомо спрямовується і регулюється людиною.

Виявлено, що у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку домінантною є мимовільна увага, тоді як в однолітків з нормальним інтелектом – довільна. В учнів з інтелектуальними порушеннями порушена як мимовільна, так і довільна увага. У цілому їх увага характеризується низкою порушень: незначним обсягом, слабкою стійкістю й переключуваністю, недостатньою довільністю.

Стійкість уваги – це тривалість зосередженості уваги на об'єкті. У школярів з порушеннями інтелекту виявлено нижчий рівень стійкості уваги, порівняно з нормально розвиненими однолітками.

Характеризуючи властивості уваги школярів з порушеннями інтелекту, зазначимо, що вони мають знижену здатність до її розподілу – утримування в полі уваги відразу декількох об'єктів. Коли їм пропонується виконувати якусь

діяльність одночасно з виконанням іншого завдання, то учні рідко справляються з поставленою перед ними задачею.

Мовлення дітей з порушеннями інтелекту характеризується фонетичними спотвореннями, обмеженістю активного та пасивного словника, недостатнім розумінням значень слів тощо. Активний словник перевантажений штампами, порушено граматичну будову мовлення, фрази бідні, односкладові. Є труднощі в оформленні власних думок, передачі змісту прочитаного чи почутого.

Порушення мовлення в таких дітей зустрічаються в 40-60%. При легкому ступені інтелектуального порушення відзначається значне запізнення розвитку мовлення внаслідок слабкості замикальних функцій кори, повільним виробленням диференційованих умовних зв'язків у всіх аналізаторах, в порушенні динаміки нервових процесів, які ускладнюють встановлення зв'язків між аналізаторами й утворенням стереотипів.

Уява у дітей з порушеннями інтелекту відрізняється поверховістю, неточністю, схематичністю. Погіршення концентрації уваги призводить до зниження її стійкості, що ускладнює цілеспрямовану пізнавальну діяльність.

Висновки. Отже, аналізуючи стан розвитку пізнавальної активності в учнів з порушеннями інтелекту зазначимо, що їм притаманне недорозвинення пізнавальних інтересів. У них спостерігаються труднощі сприйняття простору і часу, некритичність та не сформованість мислення. У дітей цієї категорії спостерігається порушення мовлення, відзначається недорозвиненість уваги та уяви, спостерігається порушення емоційно-вольової сфери. Відзначається несформованість навичок навчальної діяльності, недорозвинення цілеспрямованої діяльності, а також труднощі у самостійному плануванні власної діяльності.

Перспектива дослідження. Подальшою перспективою нашого дослідження є розроблення ігрових прийомів розвитку та корекції пізнавальної активності в дітей із порушеннями інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данилова Л. Розвивати пізнавальну активність учнів. *Рідна школа*. 2002. № 6. С. 18–20.
2. Морозова Н. Г. Формирование познавательных интересов у аномальных детей : монографія. Москва: Просвещение, 1969. 280 с.
3. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник для вищих закладів освіти. Київ: Вид-во НПУ, 2007. 238 с.